פח: שתי מדות פרק עשירי מנחות

חוץ הוא ואי נזיר לחם נזיר בשחיטת איל הוא דקדיש אמר ליה רבי חייא א)שבה היה מודד לחביתי כהן גדול רביעית שמן לכל חלה וחלה קרי עליה [1]מארץ מרחק איש עצתי: חצי לוג מה היה משמש: יתיב רבי וקא קשיא ליה חצי לוג למה נמשח אי ה) סוטה וכי ו)חולין הוא ז) דצריכי לקדושי [2]מים קדושים כתיב אי תודה ב)לחמי תודה בשחיטת תודה הוא דקדשי אמר ליה ר' שמעון ברבי ג)שבו היה מחלק חצי לוג שמן לכל נר ונר אמר לו ד)נר ישראל כך היה אמר רבי יוחנן אמר רבי ה)נר שכבתה נידשן השמן נידשנה הפתילה כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה יתיב רבי ח) זריקא וקא מיבעיא ליה כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה או כמו שחסרה אמר רבי ירמיה ו)פשיטא דכמדה ראשונה דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר וכי תימא דמשער ליה א"כ שבע מדות נפיש להו מדות טובא קרי עליה [3]והדרך צלח רכב על דבר אמת וענוה צדק איתמר נמי אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן ואמרי לה י) אמר רבי אבא אמר רבי חנינא אמר רבי נר שכבתה נידשן השמן נידשנה הפתילה כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן כמדה ראשונה ומדליקה אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב ששת נר שבמקדש של פרקים הוה קסבר כי כתיב [4]ככר ומקשה אמנורה ונרותיה כתיב כיון דמיבעיא הטבה אי לאו דפרקים הוי לא הוה כ) מטייבא ליה מיתיבי כיצד עושה מסלקן ומניחן באוהל ומקנחן בספוג ונותן בהן שמן ומדליקן הוא דאמר כי האי תנא דתניא חכמים אומרים לא היו מזיזין אותה ממקומה מכלל דאיבעיא ליה לאחווה מצי מזיז לה אלא אימא לא היתה זזה ממקומה ז)ומאן חכמים ר' אלעזר ל) הוא דתניא רבי אלעזר ברבי צדוק אומר מ) כמין טס של זהב היה לה על גבה כשהוא מטיבה דוחקו כלפי פיה כשהוא נותן בה שמן דוחקו כלפי ראשה ובפלוגתא דהני תנאי דתניא ח)מנורה ונרותיה באות מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה מן הככר ר' נחמיה אומר מנורה היתה באה מן הככר ולא נרותיה ומלקחיה ומחתותיה באות מן הככר במאי קא מיפלגי בהאי קרא דתניא ככר זהב טהור יעשה אותה למדנו למנורה שבאה מן הככר מנין לרבות נרותיה תלמוד לומר את כל הכלים האלה יכול שאני מרבה אף מלקחיה ומחתותיה תלמוד לומר אותה דברי רבי נחמיה קשיא דרבי נחמיה אדרבי נחמיה תרי תנאי ואליבא דרבי נחמיה ר' יהושע בן קרחה אומר מנורה באה מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה ונרותיה ט)באה מן הככר ואלא מה אני מקיים את כל הכלים האלה נ) שהיו כלים של זהב זהב בהדיא כתיב בו [5]ועשית את נרותיה שבעה והעלה את נרותיה והאיר אל עבר פניה ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור לא נצרכא אלא לפי נרות ס"ד אמינא הואיל ופי נרות אשחורי משחר י)התורה חסה על ממונן של ישראל וליעבד

רש"י

והלא בחוץ היו כל מעשיו בשער נקנור ולא בעזרה: ז) ואי. בשביל רביעית שמן של נזיר שיתקדש השמן בכלי שרת וע"י השמן שהיה נבלל בלחם יהא הלחם מתקדש בשביל כן לא היה צריך ללחם נזיר בשחיטת איל מתקדש: רביעית שמן לכל חלה וחלה. היה נותן רביעית משום דהוו שלשה לוגין שהם שנים עשר רביעיות והיינו דאמר במתני' לוג ומחצה בבוקר שהן ששה רביעיות: מארץ מרחק איש עצתי. שר' חייא עלה מבבל לא"י: אי. לחצי לוג של מי סוטה חוץ הוא שהיה משקה אותה בחוץ בשער נקנור ולא היה צריך להכניס המים בעזרה ולקדשם בכלי: אי. למדוד בו חצי לוג שמן לתודה כדי שיתקדש השמן ויתקדשו החלות אגב השמן לכך לא צריך דלחמי תודה וכו': נר ישראל כך היה. שקילסו שיפה השיבו: נר שכבתה. בחצי הלילה או קודם אור היום: נדשן השמן נדשנה הפתילה. האי נדשן השמן לאו דוקא אלא הכי קאמר כשם שהפתילה שכבתה אין לה תקנה שהרי היא כדשן כך השמן שנשאר בנר הרי הוא כדשן ואין לו תקנה הואיל ונדשנה הפתילה נדשן השמן: כיצד הוא עושה מטיבה. שמשליך כל מה שבנר לחוץ ונותן בה שמן ופתילה אחרת ומדליקה: כמדה ראשונה. חצי לוג כמו שנתן מתחלה או כמה שחסרה במה שזורק לחוץ: נפישי להו מדות טובא. לשער כמה חסר ח) הא לא ידעי אלא כמדה ראשונה היה נותן בה ולמחר כשמכבה המזרחית מכבה נמי זו: והדרך צלח רכב על דבר אמת. כלומר הצלחה הוא שהשבתני דבר אמת זה: נר של מקדש. נרות הקבועים במנורה שמדליק כהן שקורין קרוסולי"ש: של פרקים היה. ט) של חליות לא שהיה יכול ליטלן אלא מן המנורה עצמה היו הנרות כדכתיב מקשה אלא היינו של פרקים שהיו י) קנים שבהם הנרות קבועים דקים הרבה והיה יכול לכופפן ולהטותן למטה בשעת הטבה ולהשליך הדשן חוץ ולזוקפה בשעת הדלקה. ע"א של פרקים שהנרות היו קבועות במנורה אבל היה כסוי שלהן כסוי מלמעלה כמין טס שהיה יכול ליטלו כל שעה שירצה והיינו של פרקים ע). אמנורה ואנרות כתיב י) (שם) נרותיה קרי למקום הנחת השמן והוו ודאי הוה מקשה וכיון דבעיא הטבה אי לא דהוי הכיסוי של פרקים שיכול לסלקו לא יא) מתייטבא והיינו חכמים ובדמתרגם לה לקמן וכן עולה. כ"ש: כ) קסבר כי כתיב ככר ומקשה אמנורה ונרותיה כתיב. שהמנורה והנרות היו מחתיכה אחת וכיון דבעי הטבה אי לאו דשל פרקים היתה שהיה יכול לכופפה ולנטות ולזוקפה ולפנות את הדשן לא הוות מתייטב: מסלקן. יב) הנרות בשעת הטבה מן המנורה ומניחן באהל. אלמא דלא היתה מקשה אלא של פרקים ממש (א) היתה: רב הונא דאמר כי האי תנא חכמים אומרים לא היו מוזין אותה. לנר מן המנורה דמחוברים היו במנורה: מצי לאחווה. א"כ לא הוה ליה מקשה: לא היתה. הנר זזה ממקומה דמקשה היתה: טס של זהב ל) היתה על גבה. על כל נר ונר כעין כסוי כאותן שעושין מלבנים וההוא טס לא עביד כלום אלא כמין כסוי הוא שמכסה את הנר מקום שפתילה דולקת: דוחקו. לטס שעל גבי הנר כלפי פיה יג) ודולפת מ) השמן לחוץ וכשהוא נותן בה השמן ורוצה לזוקפה דוחק לטס שעל גבי הנר כלפי ראשה וזוקפה אבל לא היה מזיזה ממקומה: נרותיה באות מן הככר. שאף הן מקשה והיינו כרב ששת דאמר ככר ומקשה אמנורה ואנרותיה כתיב. ר' נחמיה אומר אין נרותיה באות מן הככר אלא שהיו מחוברין במנורה והיינו כי האי תנא דאמר מסלקן ומניחן: תלמוד לומר אותה. דמנורה ונרותיה דכולה חדא היא יד) באות מן הככר ולא מלקחיה. ותנא קמא דפליג עליה דרבי נחמיה דריש לקרא הכי ככר זהב טהור יעשה אותה למדנו למנורה וכו' יכול שאני מרבה אף נרותיה ומלקחיה וכו' תלמוד לומר אותה ולא נרותיה כדדריש ליה רבי יהושע בן קרחה לקמן: קשיא דרבי נחמיה טו) לדרבי נחמיה. דלעיל אמר ואין נרותיה באות מן הככר והכא אמר לרבות נרותיה: לפי נרות. במקום שהפתילה דולקת: ז) וליעבד והב כל דהו. לאותם פי נרות ולא ליבעו זהב טהור קא משמע לן דלצריך זהב טהור:

תוספות

אי לסוטה חולין הוא. בתמיה וכי חולין הוו המים שיהא צריך לקדשן והא מים קדושים כתיב (במדבר ה) ואמרינן בספרי אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור אלמא כבר קדשו להו וא"ת והא פרישית בפ"ק (לעיל ח.) פ) דלאחר שנתקדשו בכלי שרת לא משימינן להו בכלי חול משום דמיגנאי מילתא וי"ל דהני מילי בדבר הקרב למזבח: **נר** ישראל כך היה. כאן ובפ' שני דערכין (דף י.) קרי ליה נר ישראל גבי מעשה ועשה רבי תשעה חסירין ונראה חודש בזמנו ומפרש הרב רבינו חיים משום דאיירי במידי דאורה כגון הכא בנרות והתם בלבנה: **נר** של מקדש של פרקים הוה. ולא של חוליות שיוכל לסלקה והא דאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף כב.) והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגי דלא משקל ואדלוקי היינו כמ"ד של פרקים: **מכלל** דאי בעי לאוווזי מצי מזיז לה. וכי תימא אין הכי נמי דשל חוליות היה א"כ טוב היה שיסלק לגמרי כדי שיקנח יפה: וליעבד

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ג מהלכות מעשה"ק הלכה ג ופ"א מהל' כלי המקדש הל' ח:

י ב מיי' פ"ג מהלכות פסוה"מ הלכה יד:

יא ג מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז ופ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא:

יב ד ה מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג:

יג ו מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הלכה ו:

◆

רבינו גרשום

והלא בחוץ היו א) כל מעשיו בשערי ניקנור ולא בעזרה אי לרביעית שמן של נזיר לחם נזיר שבלול בשמן בשחיטת איל מתקדש הלחם ולא היה צריך לרביעית לקדש השמן: מארץ מרחק שמבבל היה ר' חייא אי לחצי לוג של סוטה חוץ הוא. כלומר בחוץ היה משקה אותה בשערי נקנור ולא היה צריך להכניס המים לפנים שיקדשו: ומספקא הא מילתא לרבנן משום דכתיב מים קדושים: ועוד דתנן (אין) [והיו] אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה: אמר לו נר ישראל קילסו כן שיפה אמר: נר שכבתה בחצי הלילה או קודם היום: נדשן השמן נידשנה הפתילה. כלומר כמו שהפתילה שכבתה אין לה תקנה שהרי היא כדשן כך השמן הנשאר בנר הרי הוא כדשן ואין לו תקנה: כיצד עושה מטיבה ומשליך כל מה שבנר לחוץ ונותן בה שמן אחר ומדליקה: כמדה הראשונה חצי לוג או כמה שחסרה באותו שזרק לחוץ: קרי עליה והדרך צלח רכב על דבר אמת וענוה צדק כלומר שמחדדו ומפלפלו הורה יפה: נר שבמקדש. נרות של מנורה. של פרקים הוו לא של פרקים ממש מן אברים אלא מן המנורה עצמה היו הנרות כדכתיב מקשה אלא דיינו של פרקים שהיו דקים הרבה והיה יכול להטותן למטה בשעת הטבה ולזוקפן בשעת הדלקה: כיצד עושה מסלקן הנרות מן המנורה אלמא שלא היו מקשה. רב הונא דאמר כי האי תנא חכמים אומרים לא היו מזיזין אותה לנר ממקומה מן המנורה שלא היתה נוטל ממקומה שהיתה מקשה. כמין טס של זהב יש לה על גבה של כל נר ונר שבו היה (מתן) [כופפה] בשעת הטבה וזוקפה בשעת הדלקה והיינו כלפי ראשה: מלקחיה בהן מוחטין את הפתילות. ומחתותיה משימין בהן אש ומשליכין בהן מה שמטיבין מן הנרות: ת"ל אותה דברי ר' נחמיה כלומר אותה ונרותיה דכולה חדא היא דנר היינו מנורה ולא מלקחיה. ואית דאמר

א) וכ"ה גרש"י אבל הדבר מתחיה לטהרת מצורע כלם אפשר היה מחוץ למחנה ודכתיב בהדיא בקרא וכ"ה בלשון גרש"י כאן ודברי רבינו ופרש"י ז"ל שלפנינו צ"ע.

מסורת הש"ס

א) לגי' רש"י צ"ל אין רש"ק, ב) [כריתות כח: ערכין י. ושם פירש"י נר ישראל שלמה אמרו עליו חכמים], ג) [עירובין סג. וש"נ], ד) צ"ל באות, ה) [לעיל עו: וש"נ], ו) צ"ל אפ"ד ואי נזיר בשביל רביעית כו'. צ"ק, ז) צ"ל וכא יחדו לא אלא. צ"ק, ח) צ"ל לא של חוליות ממש שהיה יכול כו'. צ"ק, ט) פרקים הס"ד. צ"ק, י) [כתיב מקשה יעשה"ן], כ) דיבור זה קאי לפני דאמון של רש"י. צ"ק, ל) צ"ל היתה על כל נר ונר כו'. צ"ק, מ) צ"ל ידוחקה. צ"ק, נ) שייך לקמן, ס) לעיל עח:, ע) נשא ה ח, פ) [ד"ה ולר"מ].

◆

תורה אור השלם

1. קרא ממזרח עיט מארץ מרחק איש עצתי אף דברתי אף אביאנה יצרתי אף אעשנה: ישעיהו מו יא
2. ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: במדבר ה יז
3. והדרך צלח רכב על דבר אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימינך: תהלים מה ה
4. ככר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: שמות כה לט
5. ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה: שמות כה לז

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מסלקן כו' היתה הס"ד ואח"כ מ"ה הוא רב הונא:

◆

לעזי רש"י

קרושולי"ש [קרושיול"ש]. בנורות.

פליי"ר [פליידי"ר]. נמיש.

◆

מוסף רש"י

נר ישראל. שלמה אמרו עליו חכמים (ערכין י.). התורה חסה על ממונן של ישראל. דכתיב (ויקרא יד) וצוה הכהן ופנו את הבית, שלא יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין להם טהרה במקוה (ר"ה כז. יומא לט. חולין מט: בארוכה).

◆

שיטה מקובצת

א] אי לסוטה וכי חולין ה"א [אי דסוטה] חוץ היא: ב] תיבות דצריכי לקדושי נמחק: ג] רבי זירא: ד] תיבות אמר רבי אבא נמחק: ה] מתטיבא ליה: ו] אלעזר בר צדוק הוא: ז] כמין טס של זהב כו'. פיה לכסותה שלא יפול בה עפר. כלפי פיה מקום מוצא הפתילה [ואין] רוצה להגיע הדשן דרך פיה: ח] שצריך שיהא נקב כדי ליתן הפתילה: ט] האלה שיהו כולם של זהב: י] לא של חוליה ממש שלא היה ... לפי שהיו הקנים: יא] לא מתטיבא אות נ' נמחק: יב] סלקן את הנרות: יג] פיה הוזרקה: יד] היא הנר היינו מנורה: טו] נמחק ואדרבי נחמיה.

רש"י כת"י

חוץ הוא. מחוץ למחנה היו מטהרין את המצורע ולמה להו לקדושי: **ואי נזיר.** שמקדש רביעית לנלחמי נזיר: **לחם בשחיטת איל הוא דקדיש.** ולא בשמן כדאמרי' בפ' התודה ס) למה ליה לשמן כלי שרת הא לאחר אפייתו [לא קדיש] הוא עד שחיטת האיל: **רביעית שמן לכל חלה וחלה.** דשש חלות היו בבוקר ולוג ומחצה שמן היינו רביעית לכל חלה: **מארץ מרחק.** ר' חייא עלה מבבל כדאיתא בפ"ק דסוכה (כ.): **חצי לוג למה נמשח אי לחצי לוג מים דסוטה חולין הוא.** בתמיה. וכי חולין הם המים שיהא צריך לקדשן: **והא מים קדושים כתיב.** דאמרינן בספרי ע) אין מים קדושים אלא שנתקדשו בכיור אלמא כבר קדשו להו: ה"ג **חצי לוג למה נמשח אי סוטה חולין הוא מים קדושים כתיב אי תודה כו':** **נדשן השמן.** כלומר נמאלא [שמנו] מדשן הפתילה אינו יכול להדליקו עד שמדשנו: **כמדה ראשונה.** חצי לוג: **או כמה שחסרה.** כלומר אותה מדה שהשליך לחוץ: **דמשער ליה.** קודם שישליכנה יתנהו במדה אחת: **א"כ כו' והדרך.** ומידוקן כלומר מחודד אתה דהכי דרשינן במסכת (סנה' צג פ"א) והדרך צלח רכב אלו שני תלמידי חכמים שמחדדין זה את זה בהלכה: **על דבר אמת.** שיפה (נערתני) [השבתני]: **נר של מקדש.** נרות של מנורה שבהן נותנין את השמן והפתילה: **של פרקים.** של חוליות. לא של חוליות ממש שיכול לפורקן ולסלקן מן המנורה אלא שיכול לכופפה למטה ולזוקפה במקומה ובלע"ז פליי"ר: **קסבר כי כתיב ככר ומקשה.** דמשמע מתחיכה אחת יעשה הכל: **אמנורה ונרותיה.** הנרות הם מחוברים בה מלמטה חתיכה עצמה ואין יכול לסלקן בשעת הטבה לגרוף את הדשן ולא לאו דמפרקא הואי שיכול לכופפה לא היה מתטיבה יפה: **מסלקן.** לנרות מן המנורה: **ומניחן באהל.** במקדש: **ומקנחן בספוג כו'.** אלמא מקשה לאו אנרות קאי דלאו באות מלמטה מתיכה ויכול לסלקן: **מצי מזיז לה.** בתמיה. ואי הוה מצי מזיז לה הוה אמינא לה לקנחה יפה יפה: **אלא אימא לא היתה זזה.** שאין יכול לסלקה: **על גבה.** [על כל] נר לכסויי והנר היתה ארוכה כמין ספינה קטנה: **כשהוא מטיבה.** נגר דוחק לטס כלפי פיה והנר מתגלגל וכופפה הנר למטה: **וכשהוא נותן בה שמן.** לאחר שגופה בתחלה דוחק את הטס: **כלפי ראשה.** ראש שהיה מחובר למנורה והיה מוגבה כלפי מעלה ונגד הנקב נותן את השמן לתוך הנר. פיה מקום שהיה הפתילה: